

تاثیرات اقتصادی عادی سازی روابط آذربایجان و ارمنستان

مهمترین پیامد پس از جنگ، عادی سازی روابط ارمنستان با دو همسایه خود یعنی ترکیه و جمهوری آذربایجان باشد که می‌تواند تاثیرات اقتصادی مهمی به ویژه برای ارمنستان به همراه داشته باشد.

آران نیوز؛ به باور کارشناسان منطقه استراتژیک قفقاز جنوبی در حال شاهد تغییرات مهمی است که می‌تواند محیط ژئواکونومیک آن را تغییر دهد که مهمترین مولفه در این موضوع، تاثیرات جنگ ۴۴ روزه جنگ دوم قره باغ در سال ۲۰۲۰ بودیم.

شاید در حال حاضر مهمترین پیامد پس از جنگ، عادی سازی روابط ارمنستان با دو همسایه خود یعنی ترکیه و جمهوری آذربایجان باشد که می‌تواند تاثیرات اقتصادی مهمی به ویژه برای ارمنستان به همراه داشته باشد، چون این کشور به دلیل اختلافات تاریخی و مرزی در محاصره اقتصادی قرار دارد که قطعاً تاثیرات آن بر اقتصاد نحیف ارمنستان مشهود است.

تاثیر اقتصاد بر مهاجرت ارمنه

ارمنستان جزو کشورهای مهاجرپرست جهان است که براساس داده های رسمی شرایط اقتصادی این کشور بیشترین تاثیر را در این مورد دارد. برای نمونه بر اساس داده های رسمی، در نه ماهه سال ۲۰۲۱، ۱۰۳۰۰۰ ارمنی بیشتری کشور را ترک کردند که این رقم ۳ درصد از کل جمعیت کشور را تشکیل می دهد. بیشترین خروجی مربوط به سه ماهه اول سال بود که تقریباً ۶۴۰۰۰ نفر تصمیم به مهاجرت از ارمنستان گرفتند.

تحلیلگران می گویند که اقتصاد همچنان دلیل اصلی مهاجرت است، اما دیگر چالش های پس از جنگ و مسائل امنیتی نیز در این امر نقش دارند. باید توجه داشت که اقتصاد ارمنستان در سال ۲۰۲۰، ۷.۶ درصد کوچک شد. هرانت میکائیلیان، اقتصاددان، در اینباره گفت که: «بحران اقتصادی که از سال گذشته آغاز شد، مردم را مجبور کرده است که تمام پس اندازهای خود را مصرف کنند. ما می بینیم که گردش مالی در اقتصاد کند است اما تورم بالاست.»

از همین روی، جمعیت ارمنستان از زمان استقلال این کشور در سال ۱۹۹۱ تقریباً ۶۰۰۰۰۰ نفر یا حدود ۱۵ درصد کاهش یافته و این به دلیل ترکیبی از نرخ پایین زاد و ولد و مهاجرت زیاد است. همچنین بر اساس گزارش سرویس مهاجرت فدرال روسیه، حدود ۲۲۰۰۰ ارمنی در نیمه اول سال ۲۰۲۱ تابعیت روسیه را دریافت کردند. این بالاترین رقم در چهار سال گذشته است.

زمان تصمیم بزرگ برای ایروان

به نظر می رسد زمان مناسب برای اقدامات جسورانه در سیاست خارجی ارمنستان فرا رسیده باشد چون شرایط اقتصادی این کشور بیش از تحمل تحریم همسایگان را ندارد. در حالی که روند امضای توافقنامه صلح فراگیر با آذربایجان سرعت گرفته است، تحولات مشابه همچنین ایروان را به سمت نزدیکی با ترکیه سوق می دهد که به طور بالقوه منجر به تغییرات ژئوپلیتیکی در قفقاز جنوبی می شود.

در حالی که تمام توجهات معطوف به حمله روسیه به اوکراین است، قفقاز جنوبی در حال تجربه تغییرات بلندمدت ژئوپلیتیکی است. چون به باور کارشناسان جنگ دوم قره باغ در سال ۲۰۲۰ موازنه ژئوپلیتیکی را به نفع باکو متمایل کرد و ارمنستان که اگرچه توانسته است نفوذ خود را بر قره باغ در کوتاه مدت حفظ کند، درک دشواری از لزوم پایان دادن به انزوای ژئوپلیتیکی تاریخی خود از طریق بهبود روابط با ترکیه و آذربایجان را نیز پشت سر گذاشته است.

اما این امر نیازمند امضای یک توافقنامه صلح قطعی با آذربایجان است که مستلزم تلاش عمده برای تعیین مرزها، احیای احتمالی اتصالات راه آهن و مهمتر از همه به رسمیت شناختن تمامیت ارضی یکدیگر است. مورد اخیر نقطه دردناکی در روابط تاریخی خصمانه ارمنستان و آذربایجان است، از همین روی ایروان تاکنون از به رسمیت شناختن حاکمیت همسایه شرقی خود بر قره باغ کوهستانی خودداری کرده است.

با این حال، شرایط می تواند تغییر کند چون در چند ماه گذشته، رهبری ارمنستان نسبت به توافق نامه صلح احتمالی با باکو و به رسمیت شناختن قره باغ به عنوان بخشی از آذربایجان کاملاً مثبت بوده و حداقل ایروان به طور رسمی این مسیر را رد نکرده است.

البته سران ارمنستان و آذربایجان در ۶ آوریل در بروکسل گفتگوهای رو در رو داشتند. چارلز میشل، رئیس شورای اروپا، بعداً گفت که طرفین توافق کردند به سرعت به سمت توافق صلح حرکت کنند و یک کمیسیون مشترک مرزی برای تعیین حدود مرز بین دو طرف تشکیل دهند. و سپس در ۱۱ آوریل شاهد اولین تماس تلفنی مستقیم بین ارمنستان و آذربایجان از دهه ۱۹۹۰ بود و وزیران امور خارجه کشورها در مورد آماده سازی کمیسیون مشترک مرزی گفتگو کردند.

یکی دیگر از دگرگونی های ژئوپلیتیکی در قفقاز جنوبی، نزدیکی در حال ظهور بین ارمنستان و ترکیه است. از بسیاری جهات، توافق بالقوه صلح با آذربایجان بستگی به نحوه مدیریت ایروان با روابط خود با آنکارا دارد. نمونه های قبلی نشان می دهد که دستیابی به آشتی با ترکیه نمی تواند مستقل از تغییرات در روابط با آذربایجان باشد.

در مجموع، ارمنستان در حال تحول در سیاست خارجی خود است و زمان مناسب برای اقدامات جسورانه فرا رسیده است. اپوزیسیون در داخل کشور تضعیف شده و سرعت امضای توافقنامه صلح فراگیر با آذربایجان و نزدیک شدن به ترکیه در حال افزایش است.

مزایای اقتصادی عادی سازی روابط

همانطور که اشاره شد که اقتصاد ارمنستان شرایط سختی رو تحمل می کند و از تمام پروژه های انرژی و ترانزیتی منطقه تقریباً حذف شده است البته این برای جمهوری آذربایجان نیز هزینه زا بود، چون مجبور به دور زدن ارمنستان و استفاده از خاک گرجستان کرده است. از همین روی عادی سازی روابط برای طرفین سود اقتصادی دارد اما برای ایروان بیشتر.

باید توجه داشت که افزایش مبادلات اقتصادی با ترکیه به ارمنستان کمک می کند تا روند اقتصادی شکننده خود را بهبود بخشد و زمینه های جدیدی را برای همکاری باز کند. تجارت مستقیم ارمنستان و ترکیه برای سال ها متوقف مانده و در سال ۲۰۲۱ تنها ۳.۸ میلیون دلار بود.

همچنین، ترکیه می تواند به عنوان یک مسیر ترانزیت تجاری با اتحادیه اروپا نیز عمل کند و کالاهای ارمنی می تواند به راحتی به بازار اروپا برسد. از همین روی تجارت با ترکیه، ارمنستان را به یک کشور ترانزیتی تبدیل کند.

توافق صلح با آذربایجان نیز احتمالاً احیای پروژه متوقف شده راه آهن به روسیه را تضمین می کند و همچنین به دلیل افزایش نقش بندر باکو در ترانزیت منطقه ای، ایروان می تواند از این موقعیت استفاده و ورود به تجارت جهانی را تسهیل کند.

در مجموع می توان اینگونه برداشت که در اقتصاد کنونی بین الملل نقش همسایگان افزایش یافته است و این موضوع می تواند تاثیر عادی سازی روابط آذربایجان و ارمنستان را

تسریع ببخشد. در این شرایط، دیگر آذربایجان نیاز به دور زدن ارمنستان و صرف میلیون ها دلار اضافی ندارد و ارمنستان نیز می تواند به راحتی به شرق از طریق آذربایجان و به اروپا از طریق ترکیه متصل شود که قطعاً تاثیرات مثبتی بر اقتصاد این کشور دارد.

توحید ورستان - کارشناس مسائل اقتصادی قفقاز